

I

La caixaera li va tornar el canvi de la moneda de cent sous i en Georges Duroy va sortir del restaurant.

Com que feia de bon veure, tant per natura com pel posat d'antic sotsoficial, va redreçar-se, va cargolar-se el bigoti amb un gest militar habitual en ell, i va clavar una llambregada al voltant dels que encara sopaven, una d'aquelles mirades de jove ben plantat que s'estenen com qui tira el rall.

Les dones havien aixecat el cap i el miraven: tres obreres joves, una mestra de música de mitjana edat, mal pentinada, deixada, sempre amb el barret polsós i el vestit de gairell, i dues burgeses amb els seus marits, que acostumaven a anar a aquella fonda de sisos.

Quan va ser a la vorera es va quedar una estona immòbil, pensant què faria. Era el 28 de juny, i a les butxaques només li quedaven tres francs i quaranta cèntims per acabar el mes. Això volia dir dos sopars sense dinar, o dos dinars sense sopar, podia triar. Va pensar que els àpats del matí valien vint-i-dos sous, en comptes dels trenta que costaven els del vespre, i que si només dinava li quedarien encara un franc i vint cèntims de romanent, cosa que equivalia a dos àpats a base de pa i llonganissa, més dos boccs de cervesa al bulevard, que eren la seva gran despesa i el seu gran plaer a les nits; i va fer rue de Notre-Dame-de-Lorette avall.

Caminava com a l'època en què portava l'uniforme dels húsars, amb el pit bombat, una mica entreobert de cames, com si acabés de baixar del cavall; i avançava brusc pel carrer ple de gent, topant-hi amb les espatlles, empentejant-los per no apartar-se ni mica del seu camí. Duia el barret de copa força arrossinat una mica inclinat damunt l'orella, i amb els talons picava fort les llambordes. Tenia un aire d'estar sempre desafiant algú, els passants, les cases, tota la ciutat, amb la distinció del soldat planturós que ha anat a raure al món civil.

Tot i que portava un vestit de seixanta francs, conservava una certa elegància estrident, una mica adotzenada, però tot i això ben real. Alt, ben fet, ros, d'un ros castany vagament pèl-rogenic, amb un bigoti reflat que semblava escuma damunt del llavi, uns ulls blau clar i una pupilla ben petita, uns cabells de rínxols naturals amb la ratlla al mig; feia ben bé la mateixa fila que el dolent dels fulletons.

Era un d'aquells vespres d'estiu en què a París s'hi troba a faltar l'aire. La ciutat, xardorosa com una estuba, era com si sués enmig d'una nit asfixiant. Les boques de granit de les clavegueres rebufaven un alè pestilent i, per les finestres baixes, les cuines subterrànies llançaven al carrer els miasmes infames de les aigües de rentar els plats i de les salses ràncies.

Els conserges, amb mànigues de camisa, asseguts cama aquí cama allà damunt les cadires de palla, fumaven la pipa sota les portalades, i la gent passaven atuïts, amb el front nu i el barret a la mà.

Quan en Georges Duroy va arribar al bulevard, es va tornar a aturar, indecís; dubtava de cap on anar. Ara tenia ganes de fer cap als Champs-Élysées i l'avinguda del Bois-de-Boulogne, per trobar una mica d'aire fresc sota els arbres; però també el rosegava un altre desig, el d'una aventura amorosa.

De quina manera acabaria passant? No ho sabia, però feia tres mesos que l'esperava, cada dia, cada vespre. De vegades, tanmateix,

gràcies al seu bon aspecte i el seu port galant, robava per aquí per allà una mica d'amor, però sempre n'esperava més i millor.

Amb les butxaques buides i la sang que li bullia, s'encenia en topar amb les cantoneres que xiuxiuejaven: «Vens amb mi, guapo?», però no gosava anar-hi perquè no les podria pagar; i també perquè esperava un altra cosa, altres petons, menys vulgars.

Tot i així li agradaven els llocs formiguejants de dones públiques, els seus balls, cafès, carrers; li agradava fer-s'hi, parlar-hi, tutejar-les, flairar els seus perfums forts, sentir-s'hi a prop. En fi, eren dones, dones d'amor. No les menyspreava pas amb aquell menyspreu innat dels pares de família.

Va tombar cap a la Madeleine i va seguir la riuada de gent atordida per la calor. Els grans cafès, plens de gom a gom, es desbordaven damunt la vorera i escampaven el públic de bevedors enmig de la llum esclatant i crua dels finestrals il·luminats. Al davant, damunt les tauletes quadrades o rodones, les copes contenien líquids vermells, grocs, verds, marrons, amb tots els matisos, i a l'interior de les gerres s'hi veien brillar uns cilindres grossos i transparents de glaç que refredaven l'aigua clara.

En Duroy havia afluixat el pas i les ganes de beure li assecaven la gola.

Una set calenta, una set de vespre d'estiu, el tenallava, i pensava en la sensació deliciosa de les begudes fredes dins la boca. Però només calia que aquell vespre begués dos boccs i adieu al magre sopar de l'endemà, i ja les coneixia de sobra, les hores afamades de finals de mes.

Es va dir a si mateix: «Cal que esperi fins a les deu, i em prendré el boc a l'Americain. Redeu! Quina set que tinc, però!»

I mirava tots aquells homes entaulats i bevent, tots aquells homes que es podien refrescar tant com volguessin. Passava davant dels cafès amb un aire atrevit i milhomes, i amb un cop d'ull endevinava

el que cada consumidor duia a sobre, per la cara que feia i la roba que portava. I una ràbia l'envaïa contra aquella gent asseguda i tranquil·la. Si els regirés les butxaques, hi trobaria or, moneda blanca i xavalla. De mitjana, tots devien tenir uns dos llüisos; n'hi havia ben bé una centena per cafè: cent vegades dos llüisos fan quatre mil francs! Murmurava: «Porcs!», mentre caminava movent-se amb elegància. Si n'hagués pogut arreplegar un al tombant d'una cantonada fosca li hauria torçat el coll, a fe de Déu, sense escrúpols, com feia amb l'aviram dels pagesos, a l'època de les grans maniobres.

I pensava en els dos anys que havia passat a Àfrica, com extorquia els àrabs dels petits posts del sud. I un somriure cruel i alegre va passar-li pels llavis en recordar una escapada que va costar la vida a tres homes de la tribu dels Ouled-Alane i que va significar, per als seus camarades i per a ell, vint gallines, dos xais i or, i motiu per riure durant sis mesos.

Mai es van trobar els culpables, que d'altra banda tampoc es van buscar gaire, perquè els àrabs eren considerats la presa natural del soldat.

París era una altra cosa. No es podia lliurar amb tranquil·litat al pillatge, amb el sabre penjant de la cintura i revòlver en mà, lluny de la justícia civil, lliurement. Se sentia dins el cor tots els instints de sotsoficial deixat anar en territori conquerit. Era ben veritat que els trobava a faltar, aquells anys al desert. Quina llàstima no haver-s'hi quedat! Però, ves, s'havia pensat que si tornava les coses li anirien millor. I ara... Estava ben arreglat, ara!

Feia petar la llengua i la movia dins la boca, com per constatar que tenia el paladar sec.

Al seu voltant, el doll de gent extenuada i lenta anava rajant, i ell pensava: «Colla de tòtils! Tots aquests imbècils porten quartos a l'armilla.»

Els clavava empentes amb l'espatlla, i xiulava melodies alegres. Uns senyors amb qui havia topat es van girar rondinant, les dones deien: «Quin animal!»

Va passar davant del Vaudeville i es va aturar davant del Café Américain, plantejant-se d'anar a prendre's el boc, de tant com la set el torturava. Abans de decidir-se, va mirar l'hora als rellotges lluminosos del carrer. Era un quart de deu. Es coneixia a si mateix: tan bon punt tingués la gerra plena de cervesa al davant, se l'empassaria tota d'un tret. I després, què faria, fins a les onze?

Va passar de llarg i es va dir: «Aniré fins a la Madeleine, i tornaré xino-xano.»

Quan estava arribant a la cantonada de la place de l'Opéra, es va creuar amb un home jove i gras que li sonava d'haver vist a algun lloc.

Es va posar a seguir-lo, tot intentant fer memòria, dient-se en veu baixa:

—On dimonis l'he conegut, aquest?

Anava barrinant sense aconseguir recordar-se'n; després, de cop, per un fenomen singular de la memòria, el mateix home se li va aparèixer, menys gras, més jove, vestit amb l'uniforme d'hússar. I va exclamar-se:

—Ja ho tinc, en Forestier!

I fent grans gambades va anar a tocar l'espatlla de l'home. L'altre es va girar, el va mirar, i llavors va dir:

—Es pot saber què vol, monsieur?

En Duroy es va posar a riure:

—No em reconeixes?

—No.

—Georges Duroy, del sisè dels hússars.

En Forestier va obrir els braços.

—Ah, amic meu! Com estàs?

—Molt bé, i tu?

—Oh, jo no gaire. Ves per on tinc un pit de nyigui-nyogui, ara; de dotze mesos, me'n passo sis estossegant, per culpa d'una bronquitis que vaig arregar a Bougival, l'any en què vaig tornar a París, ara fa quatre anys.

—Caram! I això que se't veu bé, doncs.

I en Forestier va agafar l'antic camarada pel braç i li va parlar de la malaltia, li va explicar les visites, les opinions i els consells dels metges, la dificultat, donada la seva situació, per seguir els seus consells. Li deien de passar l'hivern al Migdia; però, s'ho podia permetre? Era casat i periodista, estava ben situat.

—Dirigeixo la secció política a *La Vie Française*; faig el Senat al *Salut*, i de tant en tant cròniques literàries per a *La Planète*. Vet aquí. M'he anat obrint camí.

En Duroy, sorprès, el mirava. Havia canviat molt, havia madurat bé. Ara anava vestit com un home assenyat, segur de si mateix, tenia un saber estar, un port, i el ventre d'un que sopa bé. Abans era escarransit, prim i lleuger, aturat, busca-bregues, barrilaire, sempre a punt per a la gresca. En tres anys París l'havia convertit en algú altre, gras i seriós, amb alguns cabells blancs a les temples, tot i que encara no tenia ni vint-i-set anys.

En Forestier li va demanar:

—On anaves?

—Enlloc, feia un volt abans de tornar cap a casa —li va respondre en Duroy.

—Doncs em vols acompanyar a *La Vie Française*? He de corregir unes proves. I després anem a fer un boc plegats?

—Som-hi.

I es van posar a caminar agafats pel braç, amb aquella familiaritat fàcil que subsisteix entre els companys d'escola i els camarades de regiment.

—Què hi fas a París? —va dir en Forestier.

En Duroy va arronsar les espatlles:

—M'hi moro de gana, senzillament. Quan vaig acabar el servei vaig voler venir per..., per fer fortuna o més aviat per viure a París, i vet aquí que fa sis mesos que treballo als despatxos del ferrocarril del Nord, per cinc-cents francs a l'any, i res més.

En Forestier va murmurar:

—Collons, que magre.

—Ja ho pots ben dir. Però com vols que me'n surti? Estic sol, no conec ningú, no hi ha ningú que em pugui recomanar. De bona voluntat no me'n falta pas, el que no tinc són mitjans.

El seu company el va repassar de cap a peus, com a persona pragmàtica que es mira un individu, i després va dir amb to convençut:

—Saps, amic, tot depèn de l'aplom, aquí. Un que sigui una mica espavilat pot arribar més fàcilment a ministre que no pas un cap d'oficina. Cal saber-se imposar i no anar demanant. Però com dimonis pot ser que no hakis trobat res millor que una feina d'empleat al Nord?

En Duroy va contestar:

—Vaig buscar-ne per tot arreu i no vaig trobar res. Però tinc una cosa en perspectiva ara, m'ofereixen entrar al picador Pellerin. Allà, tindrè com a mínim tres mil francs.

En Forestier es va aturar de cop:

—No ho facis, això, és una estupidesa, n'hauries de guanyar deu mil. Et barres el futur de cop. A l'oficina almenys estàs allà tancat, ningú et veu, en pots arribar a sortir si ets fort, i fer carrera. Però si fas de manescal, això s'ha acabat. És com si fessis de majordom en una casa on tot París va a sopar. Després de donar lliçons d'equitació als homes de l'alta societat o als seus fills, no acceptaran mai més tractar-te com a un igual.

Va callar, va rumiar uns segons i després va demanar-li:

—Ets batxiller?

—No, vaig suspendre dues vegades.

—No hi fa res, si vas acabar els estudis fins al final. Si et parlen de Ciceró o de Tiberi, més o menys saps qui són?

—Sí, més o menys.

—Bé, poca gent en sap gaire cosa més, excepte una vintena d'imbècils que no tenen pebrots de sortir-se'n. Au va, no és pas tan difícil de fer veure que en saps, la qüestió és que no et pesquin en flagrant delicte d'ignorància. Fas les teves maniobres, esquives la dificultat, contorneges l'obstacle, i enxampes els altres amb l'ajuda del diccionari. Tots els homes són curts com una cua de conill i uns caps de carbassa de tan ignorants.

Parlava com a xicotot de bona pasta i tranquil que era, i somreia mentre mirava com passava la gentada. Però de cop es va posar a estossegar, es va aturar per deixar que li passés la quinta de tos, i llavors, amb un aire desanimat:

—Que pesat això de no poder-me desempallegar d'aquesta bronquitis! I som a ple estiu! Oh, aquest hivern me n'aniré a Menton, a curar-me. Mira, a tomar vent tot plegat, i tant que sí, el primer és la salut.

Van arribar al bulevard Poissonnière, davant d'una gran porta de vidre, amb un diari enganxat, obert per tots dos costats. Hi havia tres persones que s'havien aturat per llegir-lo.

Damunt la porta s'hi desplegaven unes grans lletres de foc dibuixades per les flames de gas, com una crida: *La Vie Française*. I la gent que hi passava per davant entrava de sobte a la claror, es tornaven visibles, clars i nets com a ple dia, i després tornaven a la foscor de seguida.

En Forestier va empènyer aquella porta:

—Entra —va dir.

En Duroy va entrar, va pujar una escala luxosa i bruta que veia tot el carrer, i va arribar fins una avantsala. Dos ajudants d'oficina van saludar en Forestier, i després es va aturar en una mena de sala

d'espera, polsosa i decrèpita, entapissada amb una imitació de vellut, d'un color verd rònc, crivellat de taques i ratat per algunes bandes com si els ratolins l'haguessin rosegat.

—Seu —va dir en Forestier—; torno d'aquí a cinc minuts.

I va desaparèixer per una de les tres portes que donaven a aquell gabinet.

Era un lloc on hi flotava una olor estranya, particular, inexpres-sable, l'olor de les sales de redacció. En Duroy s'estava immòbil, una mica intimidat: tot el sorprenia. De tant en tant uns homes passaven per davant seu, corrents, entraven per una porta i sortien per una altra, sense que ni tan sols hagués tingut temps de mirar-los.

De vegades eren gent jove, molt jove, atrafegats, que portaven a la mà un full de paper que s'agitava amb la velocitat de les seves corredisses; de vegades eren obrers componedors, amb la bata de tela tacada de tinta que deixava veure un coll de camisa ben blanc, i uns pantalons de drap com els de la gent de l'alta societat, i portaven amb precaució unes bandes de paper imprès, proves recents, humides amb tinta fresca. De vegades un homenet entrava, vestit amb una elegància massa ostentosa, amb el redingot que li cenyia massa la cintura, la cama que se li marcava massa sota la tela, els peus estrets dins d'unes sabates massa punxegudes; algun reporter de notícies mundanes que portava les d'aquella nit.

I encara n'arribaven d'altres, amb un posat greu, important, amb uns barrets de copa i ales planes, com si això els distingís de la resta dels homes.

En Forestier va reaparèixer agafat del braç d'un xicot alt i prim, d'entre trenta i quaranta anys, amb vestit negre i corbata blanca, molt morè, el bigoti cargolat acabat en punta, i que gastava un aire insolent i satisfet de si mateix.

En Forestier li va dir:

—Adeu, estimat mestre.

L'altre li va estrènyer la mà:

—A reveure, estimat amic —i va baixar l'escala tot xiulejant, amb el bastó sota el braç.

En Duroy va demanar:

—Qui és?

—És en Jacques Rival, ja saps qui vull dir, el famós cronista, el duelista. Acaba de corregir les proves del seu article. En Garin, en Montel i ell són els tres millors cronistes de qüestions intel·lectuals i d'actualitat que hi ha a París. Aquí guanya trenta mil francs per any per dos articles a la setmana.

I quan se n'anaven, van topar amb un homenet de cabells llargs, gras, d'aspecte brut, que pujava les escales tot esbufegant.

En Forestier n'hi va fer l'elogi en veu baixa:

—Norbert de Varenne, el poeta, autor dels *Sols morts*, un altre home de tarifa alta. Cada conte que ens entrega ens costa tres-cents francs, i els més llargs no tenen ni dues-centes línies. Però entrem al Napolitain, començo a estar mort de set.

De seguida que es van asseure a la taula del cafè, en Forestier va cridar:

—Dos boccs.

I va empassar-se el seu d'una sola tirada, mentre en Duroy bevia la cervesa amb glops lents, assaborint-la, degustant-la, com una cosa valuosa i escassa.

El seu amic callava, semblava rumiar, i llavors de cop:

—I per què no ho proves amb el periodisme?

L'altre, sorprès, el va mirar i aleshores li va dir:

—Però... és que... no he escrit mai res.

—Bah! Tot és provar-ho, començar. Et podria contractar perquè anassis a buscar-me informacions, fer gestions i visites. Al principi tindries cent cinquanta francs al mes i els cotxes pagats. Vols que en parli amb el director?

—I tant que ho vull.

—Llavors, fes una cosa: vine a sopar a casa meva demà. Hi tindré només cinc o sis persones: l'amo, monsieur Walter, la seva dona, en Jacques Rival i en Norbert de Varenne, a qui acabes de veure, més una amiga de madame Forestier. Entesos?

En Duroy dubtava, va envermellir, perplex. Per fi va murmurar:

—És que... no tinc la roba adequada.

En Forestier va quedar estupefacte.

—No tens cap frac? Collons! Doncs això sí que és una cosa indispensable. A París, val més no tenir llit que no tenir frac, saps?

Després, de sobte, rebuscant dins la butxaca de l'armilla, en va treure una mica d'or, va agafar dos lluïsos, els va posar davant del seu antic camarada, i amb un to cordial i amistós va dir:

—M'ho tornaràs quan puguis. Lloga o compra, pagant una entrada, la roba que et faci falta; en fi, espavila't, però vine demà a sopar a casa, a dos quarts de vuit, al número disset de la rue Fontaine.

En Duroy, empegueït, va agafar els diners tot balbucejant:

—Ets molt amable, t'ho agraeixo molt, tingues per segur que no ho oblidaré...

L'altre va interrompre:

—Va, va, ja n'hi ha prou. Un altre boc, no? Cambrer, dos bocs!

Després de beure-se'ls, el periodista va demanar:

—Tens ganes de fer un volt, durant una hora?

I es van posar a caminar en direcció a la Madeleine.

—Què podríem fer? —va demanar en Forestier—. Diuen que a París un que vulgui passejar vagarejant sempre troba amb què distreure's; no és pas veritat. Jo, quan vull passejar així, al vespre, no sé mai on anar. Un tomb al bosc només està bé si s'hi va amb una dona —i no sempre en tens una a mà—; els cafès concert són per distreure el meu farmacèutic i la seva dona, però a mi no. Llavors, què es pot fer? Res. Hi hauria d'haver un jardí d'estiu aquí, com al parc

Monceau, obert a la nit, on es pogués sentir molt bona música tot bevent coses fresques sota els arbres. No seria un lloc de plaer, sinó de vagareig, i s'hauria de pagar per entrar-hi, perquè així hi vindrien les dames boniques. S'hi podria passejar per unes avingudes de sorra, sota la claror de llums elèctrics, i asseure's quan un volgués per escoltar la música de prop o de lluny. Abans teníem això amb en Musard, però amb un regust massa d'envelat, i amb massa melodies de dansa, massa poc espaiós, massa poca ombra, massa poca foscor. Faria falta un jardí molt bonic, molt gran. Seria deliciós. On vols anar?

En Duroy, perplex, no sabia què dir. Finalment va decidir-se:

—No conec el Folies-Bergère. M'agradaria anar a fer-hi un tomb.

El seu company es va exclamar:

—El Folies-Bergère, redeu! Hi quedarem cuits, com si fóssim a la rostisseria! En fi, anem-hi, sempre és divertit.

I van girar cua per fer cap a la rue Faubourg-Montmartre.

La façana il·luminada de l'establiment abocava molta claror a l'encreuament dels quatre carrers que hi havia al davant. Una filera de fiacres esperaven a la sortida.

En Forestier ja entrava, i en Duroy el va aturar.

—No hem passat per taquilla.

L'altre va contestar, amb to d'importància:

—Amb mi no es paga.

Quan es va acostar al control d'entrada, els tres porters el van saludar. El del mig li va estendre la mà. El periodista va demanar:

—Tenen una bona llotja?

—Esclar que sí, monsieur Forestier.

Va agafar el tiquet que li allargaven, va empènyer els dos batents de cuir capitonat, i van accedir a la sala.

Un vapor de tabac entelava una mica, com una boira finíssima, els racons més allunyats, l'escenari i l'altra banda del teatre. I contínuament, de tots els puros i cigarretes que fumava tota aquella gent,

s'elevaven uns filets blanquinosos, i aquella broma lleugera anava pujant, s'acumulava al sostre i formava un cel ennuvolat de fum sota la gran cúpula, al voltant de la làmpada, per sobre de la galeria del primer pis reblerta d'espectadors.

Al gran vestíbul d'entrada que duu cap a la galeria circular, per on ronda la tribu de les noies barrejada amb la multitud fosca dels homes, un grup de dones esperaven els que arribaven davant un d'aquells taulells, on senyorejaven, pintades i pansides, tres venedores de begudes i d'amor.

Darrere seu, uns miralls alts reflectien la seva esquena i les cares dels qui passaven.

En Forestier s'obria pas entre els grups, avançava ràpidament, com a home a qui se li deu consideració.

Es va apropar a una acomodadora:

—La llotja disset? —va dir.

—És per aquí, monsieur.

I els van tancar en una caixeta de fusta, oberta per davant, entapissada de color vermell, i amb quatre cadires del mateix color, tan juntes que amb prou feines es podia passar per entremig. Els dos amics es van asseure i, a dreta i a esquerra, seguint una llarga línia arrodonida que per banda i banda acabava a l'escenari, un seguit de caselles semblants a la seva contenien tot de gent asseguda igual que ells, a qui només es podia veure el cap i el pit.

A l'escenari tres homes joves en mallot, un d'alt, un de mitjà i un de petit, feien alternativament exercicis en un trapezi.

De primer va avançar-se l'alt, amb passos curts i ràpids, somrient i saludant amb un moviment de la mà com si enviés un petó.

Es veia sota el mallot com se li inflaven els músculs dels braços i de les cames, bombava el pit per dissimular la panxa que li sobresortia una mica massa i feia una cara que semblava la d'un aprenent de perruquer, perquè una ratlla molt primmirada li obria la cabellera

en dues parts iguals, just al bell mig del cap. Va agafar-se al trapezi amb un salt elegant i, penjat de les mans, hi girava com si fos una roda en moviment. O bé, amb els braços tensos i el cos recte, s'estava immòbil, estirat horitzontalment en el buit, agafat a la barra només amb la força dels canells.

Després va saltar a terra, va saludar altre cop tot somrient enmig dels aplaudiments de la platea i va anar a retirar-se al costat del decorat ensenyant bé, a cada pas que feia, la musculatura de les cames.

El segon, menys alt, més rabassut, va avançar al seu torn i va repetir el mateix exercici, cosa que l'últim també va fer, enmig de l'entusiasme encara més marcat del públic.

Però en Duroy no estava gaire per l'espectacle. Amb el cap girat, no parava de mirar darrere seu la gran galeria plena d'homes i de prostitutes.

En Forestier li va dir:

—Fixa't en la platea: tot són burgesos amb les seves dones i criatures, tots amb una cara de gamarussos que venen aviam què hi ha. A les llotges, gent de teatre de bulevard, alguns artistes, algunes noies de segona, i darrere nostre, la barreja més curiosa que hi pugui haver a París. Qui són aquests homes? Observa'ls. Hi ha de tot, de totes les professions i de totes les castes, però els cràpules hi predominen. Hi ha empleats de banc, de botigues, de ministeris, reporters, macarres, oficials vestits de civil, petimetres amb frac que acaben de sopar al cabaret i que venen de la place de l'Opéra abans d'entrar al teatre italià, i llavors també tota una colla d'homes sospitosos que no m'atreveixo a analitzar. Pel que fa a les dones, només n'hi ha d'un tipus: les que sopen a l'Américain, que demanen un o dos llüisos, i que estan a l'aguait de l'estranger que en pagarà cinc i avisen els seus clients habituals quan tornen a estar lliures. Des de fa uns deu anys, tothom les coneix: solen estar cada vespre, tot l'any, als mateixos llocs,

excepte quan van a fer una parada higiènica a Saint-Lazare o a Lourcine.

En Duroy ja no l'escoltava. Una d'aquelles dones s'havia recolzat a la seva llotja i el mirava. Era una morena grossa amb la carn emblanquinada amb pólvores, i ulls negres estirats que es ressaltava pintant-se'ls amb el llapis, emmarcats sota unes pestanyes postisses enormes. El pit, massa voluminós, li tensava la seda fosca del vestit, i els llavis pintats, vermells com una llaga, li donaven un no sé què de bestial, d'ardent, d'exagerat, però tanmateix encenien el desig.

Va cridar, fent un senyal amb el cap, una de les seves amigues que passava, una rossa de cabells pèl-rogens, grassa també, i li va dir, amb veu prou forta perquè se la sentís:

—Goita, vet aquí un noi ben plantat, si em vol per deu llüisos no li diré pas que no.

En Forestier es va girar i, somrient, va picar la cuixa d'en Duroy:

—Va per tu, això, tens èxit, amic meu. Felicitats.

L'antic sotsoficial havia envermellit i palpava, amb un moviment maquinal dels dits, les dues monedes d'or dins la butxaca de l'armilla.

S'havia abaixat el teló, l'orquestra ara tocava un vals.

En Duroy va dir:

—I si anéssim a fer un volt a la galeria?

—Com vulguis.

Van sortir i de seguida el corrent de gent passejant se'ls va emportar. Comprimits, empentejats, anxovats, sacsejats, anaven avançant amb tota una munió de barrets davant dels ulls. Les noies, de dues en dues, passaven enmig d'aquella gernació d'homes, la travessaven amb facilitat, lliscaven entre els colzes, els pits, les esquenes, ben bé com si fossin a casa seva, ben còmodes, com peixos a l'aigua, enmig d'aquella riuada de mascles.

En Duroy, entusiasmat, es deixava anar, bevia amb embriaguesa l'aire viciat pel tabac, per l'olor humana i els perfums de les meuques. Però en Forestier suava, bufava, tossia.

—Anem al jardí —va dir.

Van girar a l'esquerra i van penetrar en una espècie de jardí cobert, que refrescaven dues fonts de mal gust. Sota uns teixos i unes tuies plantats en testos, homes i dones bevien a les taules de zenc.

—Un altre boc? —va demanar en Forestier.

—Sí, amb molt de gust.

Es van asseure i miraven la gent com passava.

De tant en tant una rondaire s'aturava, i llavors demanava amb un somriure banal:

—Em convida a alguna cosa, monsieur?

En Forestier li contestava:

—A un got d'aigua de la font!

I ella s'allunyava tot murmurant:

—A pastar fang, morrut!

Però la morena grassa que s'havia recolzat darrere la llotja dels dos amics feia una estona va tornar a aparèixer, caminant amb arrogància, de bracet amb la rossa ufanosa. Un bon parell de dones, ben proveïdes.

Va somriure a en Duroy com si els seus ulls ja s'haguessin dit coses íntimes i secretes; va agafar una cadira i tranquil·lament va asseure's davant seu, va fer asseure la seva amiga, i després va demanar, amb una veu clara:

—Cambrer, dues granadines!

En Forestier, sorprès, li va dir:

—No t'estàs pas de res, tu, no?

Ella va contestar:

—És el teu amic que m'agrada. És un noi guapo de veritat. Em faria fer bogeries, em sembla!

A en Duroy, intimidat, no se li acudia res per dir. Va cargolar-se el bigoti arrissat somrient com un babau. El cambrer va portar els dos xarops, que les dones van beure d'un glop; després es van aixecar, i la morena, amb una petita salutació amical amb el cap, va tustar el braç d'en Duroy amb el ventall i li va dir:

—Gràcies, rei. No ets gaire de xerrar, eh?

I van marxar remenant el cul.

Llavors en Forestier es va posar a riure:

—Caram tu, saps que tens molt d'èxit amb les dones? Ho has de conservar, això. Et pot portar lluny.

Va callar un segon, i després va continuar, amb aquell to abstret de la gent que pensa en veu alta:

—És gràcies a elles, altre cop, que s'ascendeix més ràpidament.

I com que en Duroy continuava somrient sense dir res, va demanar:

—Et quedes una mica, encara? Jo me'n torno cap a casa, ja en tinc prou.

L'altre va murmurar:

—Sí, em quedo una mica. No és pas tard.

En Forestier es va aixecar:

—Doncs va, adeu, fins demà. No te'n descuidis, eh? A dos quarts de vuit, al número disset de la rue Fontaine.

—Entesos, fins demà. Gràcies.

Es van estrènyer la mà i el periodista va sortir.

Tan bon punt va desaparèixer, en Duroy es va sentir lliure, i altre cop va palpar les dues monedes d'or dins la butxaca. Es va aixecar i va resseguir la multitud, furgant amb la mirada.

De seguida les va veure, les dues dones, la rossa i la morena, que encara deambulaven amb aquell aire orgullós de pidolaires, pel mig de la caterva dels homes.

Va anar de dret cap a elles, i quan quasi hi era, ja no gosava.

La morena li va dir:

—Has tornat a trobar la llengua?

En Duroy va balbucejar:

—Esclar! —sense aconseguir pronunciar cap altra paraula més.

S'estaven tots tres drets, palplantats, destorbant el moviment del passeig, formant un remolí al seu voltant.

Llavors de sobte la morena va demanar:

—Vens a casa meva?

I ell, fremint de desig, va respondre brusc:

—Sí, però només porto un lluí a la butxaca.

Ella va somriure amb indiferència:

—No hi fa res.

I va agafar-li el braç per deixar clar que era seu.

Mentre sortien, va pensar que amb els altres vint francs podria fàcilment buscar-se un frac de lloguer per al sopar de l'endemà.